

ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK EN
VERKENNEND BOORONDERZOEK

HAAG 18

TE MERSELO

GEMEENTE VENRAY

DIT RAPPORT BESTAAT UIT TWEE DELEN:

- ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK, UITGEVOERD DOOR ECONSULTANCY BV
- INVENTARISEREND VELDONDERZOEK IN DE VORM VAN EEN VERKENNEND BOORONDERZOEK, UITGEVOERD DOOR ARC BV

ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK

HAAG 18

TE MERSELO

GEMEENTE VENRAY

Project: RAY.ARV.ARC
Rapportnummer: 09063330
Status: Conceptrapportage
Datum: 24 juli 2009
Opdrachtgever: Mts Egelsemeers-Hellegers
Ossendijk 80
5815 CC Merselo

Contactpersoon: Arvalis
T.a.v. Dhr. B. Derikx
Deputé Petersstraat 27
5808 BB Oirlo
Tel. 0475-355720
Fax 0475-355777

Uitvoerder: Econsultancy bv
Rapenstraat 2
5831 GJ Boxmeer
Tel. 0485 - 581818
Fax 0485 - 581810
Mail Boxmeer@Econsultancy.nl

Opsteller: Dr. J.J.A. Wijnen
Paraaf:

Kwaliteitscontroleur: Drs. M. Stiekema
Paraaf:

COLOFON

archeologisch bureauonderzoek
Haag 18 te Merselo
in de gemeente Venray

Auteur: Dr. J.J.A. Wijnen

In opdracht van: Mts Egelmeers-Hellegers

© Econsultancy bv, Boxmeer, 24 juli 2009

Foto's en tekeningen: Econsultancy bv, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Econsultancy bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Administratieve gegevens onderzoeksgebied

Projectcode en nummer	09063330 RAY.ARV.ARC
Toponiem	Haag 18
Opdrachtgever	Mts Egelmeers-Hellegers
Gemeente	Venray
Plaats	Merselo
Kaartblad	52 B (1:25.000)
Coördinaten	192410, 393080 192410, 393050 192370, 392955 192330, 392970
Bevoegde overheid	Gemeente Venray
Deskundige namens de bevoegde overheid	Drs. J. Schotten, SRE Milieudienst
ARCHIS onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code)	35903
Beheer en plaats documentatie	Econsultancy bv, Boxmeer
Uitvoerder	Econsultancy bv, Dr. J.J.A. Wijnen
Datum	24 juli 2009

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	1
2.	DOELSTELLING EN METHODIEK	1
2.1	Onderzoeksvragen	1
2.2	Methoden.....	2
3.	RESULTATEN	2
3.1	Afbakening van het plangebied	2
3.2	Beschrijving van het huidige gebruik.....	2
3.3	Beschrijving van het historische gebruik	3
3.4	Aardwetenschappelijke gegevens	4
3.5	Archeologische waarden	5
3.6	Gespecificeerde archeologische verwachting	6
4.	CONCLUSIES.....	7
5.	ADVIES.....	8
	LITERATUUR.....	9

BIJLAGE 1 Archeologische en geologische perioden

LIJST VAN AFBEELDINGEN

- Afb. 1 - Locatie van het plangebied binnen Nederland
- Afb. 2 - Situering van het plangebied
- Afb. 3 - Situering van het plangebied binnen de Grote Historische Provincie Atlas Limburg 1837-1844
- Afb. 4 - Situering van het plangebied binnen het AHN
- Afb. 5 - Geomorfologische kaart van Nederland
- Afb. 6 - Bodemkaart van Nederland
- Afb. 7 - IKAW, AMK-terreinen en waarnemingen

LIJST VAN TABELLEN

- Tabel I. - Geraadpleegd historisch kaartmateriaal
- Tabel II. - Aardwetenschappelijke gegevens plangebied
- Tabel III. - Archeologische (indicatieve) waarden

1. INLEIDING

Econsultancy bv heeft in opdracht van Mts Egelmeers-Hellegers een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied, gelegen aan de Haag 18 te Merselo in de gemeente Venray. Het verkennend veldonderzoek heeft Econsultancy bv laten uitvoeren door ARC bv, waarvan de resultaten als een aparte rapportage zijn bijgevoegd.

In het plangebied zal een viertal woningen met diverse aan- en bijgebouwen gesloopt worden en is nieuwbouw voorzien van woningen. Het archeologisch onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

2. DOELSTELLING EN METHODIEK

2.1 Onderzoeksvragen

Het doel van het bureauonderzoek is om inzicht te verkrijgen in de specifieke archeologische waarden van het plangebied. Hierbij wordt de beschikbare informatie op het vlak van historische geografie, cultuurhistorie, geologie en archeologie bestudeerd. Op basis van deze informatie wordt een gespecificeerde archeologische verwachting van het plangebied opgesteld. Op basis van deze gespecificeerde verwachting wordt een advies gegeven welk is afgestemd op de verwachte bodemverstoring.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Wat is er bekend over bodemverstorende ingrepen binnen het plangebied uit het verleden? Is er bijvoorbeeld informatie bekend over vroegere ontgroningen, bodemsaneringen, egalisaties, diepploegen of landinrichting?
- Ligt het plangebied binnen een landschappelijke eenheid, welke vanuit archeologisch oogpunt een specifieke aandachtslocatie kan betreffen (zoals een relatief hoge dekzandkop of –rug, nabij een veengebied, een beekdal)?
- Zijn er binnen het plan-/onderzoeksgebied (eventueel) archeologische waarden aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de locatie, omvang, aard, kwaliteit, datering en de landschappelijke context hiervan?
- Heeft de geplande bodemverstorende ingreep binnen het plangebied invloed op de (mogelijk aanwezige) archeologische waarden?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 22 juli 2009. Meegewerkt hebben: dr. J.J.A. Wijnen (prospector) en drs. M. Stiekema (senior prospector).

2.2 Methoden

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen en normen zoals aangegeven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.1, augustus 2006), vastgesteld door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Archeologie, ondergebracht bij de SIKB te Gouda. Voor de uitvoering van het bureauonderzoek gelden de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05. De resultaten van dit onderzoek worden in dit rapport weergegeven conform specificatie LS06.¹

Binnen dit onderzoek zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- afbakening plangebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik (LS01)
- beschrijving van de huidige situatie (LS02)
- beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)
- beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens (LS04)
- opstellen van een gespecificeerde verwachting (LS05)

3. RESULTATEN

3.1 Afbakening van het plangebied

Het plangebied (6.350 m²) ligt aan de Haag 18, circa 600 m ten zuiden van de bebouwde kom van Merselo (Afb. 1).

Het onderzochte gebied bevindt zich binnen een straal van circa 1.500 m rondom het plangebied.

De opdrachtgever is voornemens drie bouwkavels binnen het plangebied te realiseren. In dit stadium is nog niets bekend over de precieze bouwplannen, maar is het voornemen om de bouwkavels waar gebouwd kan worden zonder beperkingen te verkopen.

De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

3.2 Beschrijving van het huidige gebruik

Het plangebied is momenteel gedeeltelijk bebouwd met een agrarische bedrijfswoning en een tweetal varkensstallen (afb. 2). Ter plaatse van de varkensstallen zijn gierputten aanwezig. Het terrein rondom de bebouwing is verhard. Het overige deel van het terrein is in gebruik als grasland.

¹ Beschikbaar via www.sikb.nl

3.3 Beschrijving van het historische gebruik

De historische situatie is op verschillende historische kaarten als volgt:

Tabel 1. Geraadpleegd historisch kaartmateriaal

Bron	Periode	Kaartblad	Schaal	Omschrijving plangebied
Tranchot und v. Müffling kaart	1802/04	18	1 : 25.000	Gelegen aan zandweg, bouwland en enkel gebouw
Kadastrale minuut ²	1811-1832	Gemeente Venray, Sectie B, blad 03	1 : 25.000	Gelegen aan zandweg, bouwland en enkel gebouw (zuidhoek)
Grote Historische Provincie Atlas, Limburg	1837-1844	171	1 : 25.000	Gelegen aan zandweg, bouwland en enkel gebouw (zuidhoek)
Grote Historische Atlas van Nederland, deel 4, Zuid-Nederland	1838-1857	52	1 : 50.000	Gelegen aan zandweg, bouwland en enkel gebouw (zuidhoek)
Bonnekaart	circa 1900	--	1 : 25.000	Gelegen aan zandweg, bouwland en twee gebouwtjes (zuidhoek)
Topografische kaart	1958	52B	1 : 25.000	Gelegen aan verharde weg, bouwland en twee gebouwtjes (zuidhoek)
Topografische kaart	1967	52B	1 : 25.000	Gelegen aan verharde weg, bouwland en verspreidt staande gebouwtjes (zuidhoek)
Topografische kaart	1978	52B	1 : 25.000	Gelegen aan verharde weg, bouwland en twee varkensstallen en woonhuis (zuidkant)
Topografische kaart	1991	52B	1 : 25.000	Gelegen aan verharde weg, bouwland en twee varkensstallen en woonhuis (zuidkant)
Noord- en midden Limburg: Kenmerken van het cultuurlandschap ³	1806/1840	noordblad	1:50.000	bouwland, veld
Noord- en midden Limburg: Historische elementen in het landschap ⁴	1806/1840	noordblad	1:50.000	grenzend aan andere wegen ouder dan 1806 en oude akkergrens, herkenbaar als perceelgrens of weg en grenzend aan plaatse

Begin 19^e eeuw is het landgebruik ten westen van de huidige “Haag”, een weg die toen reeds bestond, voornamelijk in gebruik als akkerland en ten oosten voornamelijk als grasland (Afb. 3). Volgens de kaart Historische elementen in het landschap⁵ is de huidige “Haag” een oude akkergrens, herkenbaar als perceelgrens of weg. Het akkerland staat aangegeven als hoogte en het grasland ligt in het beekdal van de beek, die tegenwoordig bekend staat als Loobeek. Tegen de zuidzijde van het plangebied en deels binnen de uiterste zuidhoek van het plangebied bevond zich een pleintje met drie gebouwen in het verlengde van de weg. Tegen de noordzijde bevond zich een soortgelijk pleintje (volgens de kaart Historische elementen in het landschap⁶, een plaatse) met een drenkplas/bluskuil met slechts één gebouwtje. Eind 19^e eeuw/begin 20^e eeuw bestond de bebouwing aan het pleintje tegen de zuidzijde van het plangebied uit vijf gebouwtjes. Deze situatie blijft ongewijzigd totdat rond 1967 binnen het zuidelijk deel van het plangebied deze bebouwing vervangen is door een aantal nabij

² <http://watwaswaar.nl>

³ Renes, 1999

⁴ Renes, 1999

⁵ Renes, 1999

⁶ Renes, 1999

de weg en verspreidt staande gebouwtjes. Rond 1978 zijn deze verspreidt staande gebouwtjes, grotendeels vervangen door twee nu nog bestaande varkensstallen en een woning.

3.4 Aardwetenschappelijke gegevens

De volgende aardwetenschappelijke gegevens zijn bekend van het plangebied:

Tabel II. Aardwetenschappelijke gegevens plangebied

Type gegevens	Gegevensomschrijving
Geologie ⁷	Formatie van Boxtel met een Laagpakket van Wierden; fluvioglaciale afzettingen (leem en zand) met zanddek
Geomorfologie ⁸	Glooiing van beekdalzijde (4H11) en dekzandrug al dan niet met een oud bouwlanddek (3K14)
Bodemkunde ⁹	Hoge zwarte enkeerdgronden; lemig fijn zand (zEZ23)

Geologie

Gedurende de laatste ijstijd had de wind vrij spel in het verplaatsen van zand en silt. Over een groot deel van Nederland werd een pakket dekzand afgezet. De dekzanden zijn onderverdeeld in het Oude en Jonge Dekzand. Het Oude Dekzand is afgezet tijdens het Midden-Weichselien. Er ontstonden duidelijke hoogteverschillen, waarbij reliëfverschillen kleiner dan 1,5 meter dekzandplateaus worden genoemd en grotere hoogteverschillen dekzandruggen of dekzandkopjes genoemd worden. Het Jonge Dekzand is afgezet tijdens het Laat-Glaciaal en zorgde voor nivellering van het landschap door laagtes in het Oude Dekzand landschap op te vullen. Doormiddel van het gehalte aan leem zijn het Oude en Jonge Dekzand van elkaar te onderscheiden. Het Oude Dekzand is meestal lemig, terwijl het Jonge Dekzand vaak geen leem bevat. Het dekzand wordt ook wel het Laagpakket van Wierden genoemd, welke behoort tot de Formatie van Boxtel (voorheen de Formatie van Twente). Het water van de in het voorjaar smeltende sneeuwmassa's erodeerde een deel van de dekzandruggen, waarna afzettingen plaatsvond in de lagere delen van het landschap als vlaktes van verspoelde dekzanden, waarbinnen zich vaak een lokaal beekstelsysteem vormde.

Geomorfologie

Volgens de Geomorfologische kaart van Nederland (1:50.000) ligt het plangebied grotendeels binnen een glooiing van beekdalzijde (4H11) en de zuidwesthoek ligt op een dekzandrug al dan niet met een oud bouwlanddek (3K14). Volgens het AHN¹⁰ ligt het plangebied op de overgang van een relatief hoog gebied naar een relatief lager gebied (Afb. 4). Het terrein van het plangebied valt landschappelijk binnen een overgang van een (hoger gelegen) dekzandrug naar een (lager gelegen) beekdalbodem met veen (Afb. 5). De glooiingen van een beekdalzijde zijn ontstaan door het vloeien en afspoelen van materiaal bij periglaciale omstandigheden gedurende de laatste IJstijd.¹¹

Bodemkunde

Volgens de Bodemkaart van Nederland (1:50.000) ligt het plangebied binnen een hoge zwarte enkeerdgrond bestaande uit lemig fijn zand (zEZ23). Binnen het plangebied is de grondwatertrap VII (de gemiddeld hoogste grondwaterstand op 80 à 140 cm -mv en de gemiddeld laagste grondwaterstand op 120 à >180 cm -mv). De bodemkaart staat afgebeeld in Afb. 6.

⁷ De Mulder *et al.* 2003

⁸ Alterra 2003

⁹ Stichting voor Bodemkartering 1968

¹⁰ www.ahn.nl

¹¹ Stichting voor bodemkartering, 1990

3.5 Archeologische waarden

Binnen het plangebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden vastgesteld:

Tabel III. Archeologische (indicatieve) waarden

Type gegevens	Gegevensomschrijving
Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)	hoge indicatieve archeologische waarde
Verwachtingskaart voor landbouwers, gemeente Venray ¹²	gebied met een hoge verwachting
Archeologische verwachtingskaart (jager-verzamelaars), gemeente Venray ¹³	gebieden met een hoge verwachting
Archeologische Monumenten Kaart (AMK)	Geen AMK-terreinen binnen een straal van 125 m van het plangebied
waarnemingen ARCHISII (Archeologisch Informatie Systeem)	Geen waarnemingen binnen een straal van 220 m van het plangebied
vondstmeldingen ARCHISII	Geen vondstmelding binnen een straal van 600 m van het plangebied

De ligging van de waarden is weergegeven in afb. 7.

Indicatieve archeologische waarde

Volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) van Nederland (1:50.000) bevindt het plangebied zich in een gebied met een hoge indicatieve archeologische waarde.

Verwachtingskaart voor landbouwers

Volgens de Verwachtingskaart voor landbouwers van de gemeente Venray ligt het plangebied binnen een gebied met een hoge verwachting.¹⁴

Archeologische verwachtingskaart (jager-verzamelaars)

Volgens de Archeologische verwachtingskaart (jager-verzamelaars) van de gemeente Venray ligt het plangebied binnen gebieden met een hoge verwachting.¹⁵

Monumenten rondom het plangebied

Op circa 125 m ten noorden bevindt zich een AMK-terrein met een hoge archeologische waarde dat de oude dorpskern van Merselo omvat. Merselo ontwikkelde zich als nederzetting bij een bos, een moeras of een moerasbos. Het eerste deel van de naam Merse- duidt op water. Het tweede deel lo staat voor bos, of ook wel voor een open plek in het bos. Voor de eerste vermelding van Merselo in de geschiedschrijving moet worden teruggedaan naar de tijd tussen 923 en 926. Dan wordt in een akte melding gemaakt van de schenking van een boerderij van ene Wilhelm aan de dochter van zijn broer. De boerderij is gelegen in villa Meresloe ,dat zoveel betekent als 'de nederzetting Merselo'.¹⁶

Op 650 à 675 m ten noorden van het plangebied bevindt zich een AMK-terrein met een hoge archeologische waarde dat de oude dorpskern van Kleindorp omvat.¹⁷

¹² Moonen, 2007

¹³ Moonen, 2007

¹⁴ Moonen, 2007

¹⁵ Moonen, 2007

¹⁶ AMK-terrein 16281

¹⁷ AMK-terrein 16278

Op 650 à 675 m ten noorden van het plangebied bevindt zich een AMK-terrein met een hoge archeologische waarde dat de oude dorpskern van Weverslo omvat.¹⁸

Waarnemingen rondom het plangebied

Op circa 220 m ten noordoosten van het plangebied zijn 48 goudguldens uit de 15e eeuw gevonden op het perceel van Haag 7.¹⁹

Op 600 à 650 m ten noorden van het plangebied zijn bij proefsleufonderzoeken veel archeologische grondsporen onder een esdek aangetroffen.²⁰ Het aardewerk uit sporen van een van deze proefsleufonderzoeken leidt tot een datering van de nederzettingssite tussen de 10^e en 12^e eeuw, terwijl het esdek mogelijk uit de late 13e eeuw stamt.²¹ Het aardewerk uit sporen van een ander proefsleufonderzoek leidt tot een datering van de nederzetting in de Middeleeuwen, maar mogelijk bevinden zich hier ook sporen uit de Bronstijd, IJzertijd of Laat-Romeinse tijd.²²

Op 1.100 à 1.300 m ten zuiden van het plangebied zijn bij een archeologische veldkartering en twee opgravingen vuurstenen klingen, schrabbers, spitsen, afslagen, vuursteenafval en Wommersom kwartsiet gevonden uit het Mesolithicum.²³ In de jaren 30 van de vorige eeuw is een gepolijste vuurstenen bijl uit het Neolithicum gevonden.²⁴

Relatie aardwetenschappelijke informatie met (al dan niet indicatieve) archeologische waarden

De archeologische vondsten die zijn aangetroffen binnen een straal van 1.500 m van het plangebied zijn voornamelijk gevonden op de glooiing van een beekdalzijde, dekzandruggen en lage landduinen.

3.6 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Uit de landschappelijke ligging, (glooiing van een beekdalzijde en een dekzandrug waarop zich hoge zwarte enkeerdgronden hebben ontwikkeld) blijkt dat het plangebied vanaf het Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers.

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog. De archeologische resten komen voor onder het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont. De vondstenlaag is opgenomen onderin het esdek; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen het esdek en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool.²⁵ Archeologische sporen (uitgezonderd waterputten en diepe sporen) zullen zich bevinden tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

¹⁸ AMK-terrein 16278

¹⁹ ARCHIS 46139

²⁰ vondstmelding 405916

²¹ ARCHIS 400905

²² ARCHIS 400551

²³ ARCHIS 29675, 29610, 29110

²⁴ ARCHIS 29611

²⁵ Groenewoudt 1994

4. CONCLUSIES

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Wat is er bekend over bodemversturende ingrepen binnen het plangebied uit het verleden? Is er bijvoorbeeld informatie bekend over vroegere ontgroningen, bodemsaneringen, egalisaties, diepploegen of landinrichting?
Aan de zuidzijde van het plangebied zijn tenminste vanaf begin 19^e eeuw verschillende bouwwerkzaamheden uitgevoerd, waarvan de bouw van de varkensstallen met gierkelders de meest ingrijpende ingreep in de bodem is geweest. Het overige deel van het plangebied heeft alleen een landbouwkundige landbewerking gekend en is mogelijk geëgaliseerd.
- Ligt het plangebied binnen een landschappelijke eenheid, welke vanuit archeologisch oogpunt een specifieke aandachtslocatie kan betreffen (zoals een relatief hoge dekzandkop of –rug, nabij een veengebied, een beekdal)?
Het plangebied ligt binnen een glooiing van een beekdalzijde en dekzandrug (overgang van een hogere drogere dekzandrug met bouwlanden naar het lager gelegen nattere beekdal van de Loobeek met grasland) waarop zich hoge zwarte enkeerdgronden hebben ontwikkeld.
- Zijn er binnen het plan-/onderzoeksgebied (eventueel) archeologische waarden aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de locatie, omvang, aard, kwaliteit, datering en de landschappelijke context hiervan?
Binnen het onderzoeksgebied zijn archeologische waarden aangetroffen vanaf het Mesolithicum tot de Middeleeuwen. De archeologische vondsten die zijn aangetroffen binnen een straal van 1.500 m van het plangebied zijn voornamelijk gevonden binnen een landschappelijke eenheid binnen het dekzand (glooiing van een beekdalzijde, dekzandruggen en lage landduinen).
- Heeft de geplande bodemversturende ingreep binnen het plangebied invloed op de (mogelijk aanwezige) archeologische waarden?
De bouwkavels worden bij voorkeur opgeleverd zonder beperkingen wat betreft mogelijke bodemingrepen met betrekking tot archeologische waarden.

5. ADVIES

Econsultancy bv adviseert om een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van een oppervlaktekartering en/of een verkennend booronderzoek, teneinde de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting aan te vullen en te toetsen. Tevens dient het verkennend booronderzoek wordt om een betrouwbaar beeld te krijgen van de gaafheid van de bodem. Dit veldonderzoek is uitgevoerd door ARC bv.

Econsultancy bv
Boxmeer, 24 juli 2009

LITERATUUR

Alterra, 2003: *Digitale Geomorfologische kaart van Nederland*, schaal 1:25.000

Deeben, J.H.C. (red.) 2008: *De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, derde generatie*, Rapportage Archeologische Monumentenzorg 155, Amersfoort.

Groenewoudt, B.J. 1994: *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten, 17).

Kars, H. & Smit, A. (red.) 2003: *Handleiding Fysiek Behoud Archeologisch Erfgoed. Degradatiemechanismen in sporen en materialen. Monitoring van de conditie van het bodemarchief*. Amsterdam (Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies, 1).

Mulder, E.F.J. de, Geluk, M.C., Ritsema, I.L., Westerhoff, W.E., Wong, T.E. 2004: *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff, Groningen.

Moonen, B.J., 2007: Begrensd verleden, gemeente Venray. RAAP-rapport 1482.

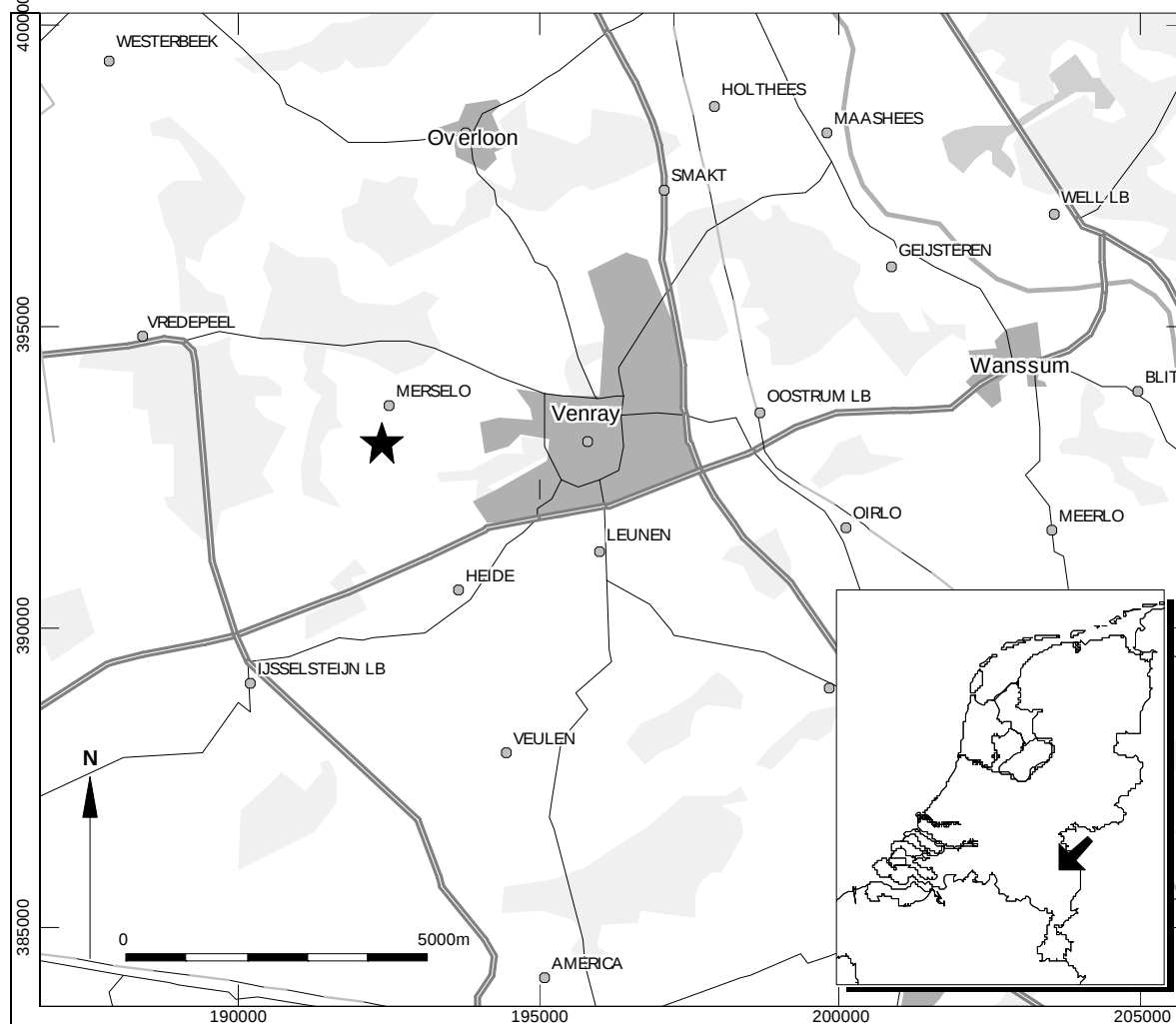
Renes, J. 1999: *Landschappen van Maas en Peel. Een toegepast historisch-geografisch onderzoek in het streekplangebied Noord- en Midden-Limburg*. Eisma, Leeuwarden.

Stichting voor Bodemkartering, 1968: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 52 West/Venlo*

Wolters-Noordhoff Atlasproducties 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland, deel 4 Zuid-Nederland 1838-1857*. Groningen.

Wolters-Noordhoff Atlasproducties 1992: *Grote Historische Provincie Atlas 1: 25.000, Limburg 1837 – 1844*. Groningen.

Afb. 1

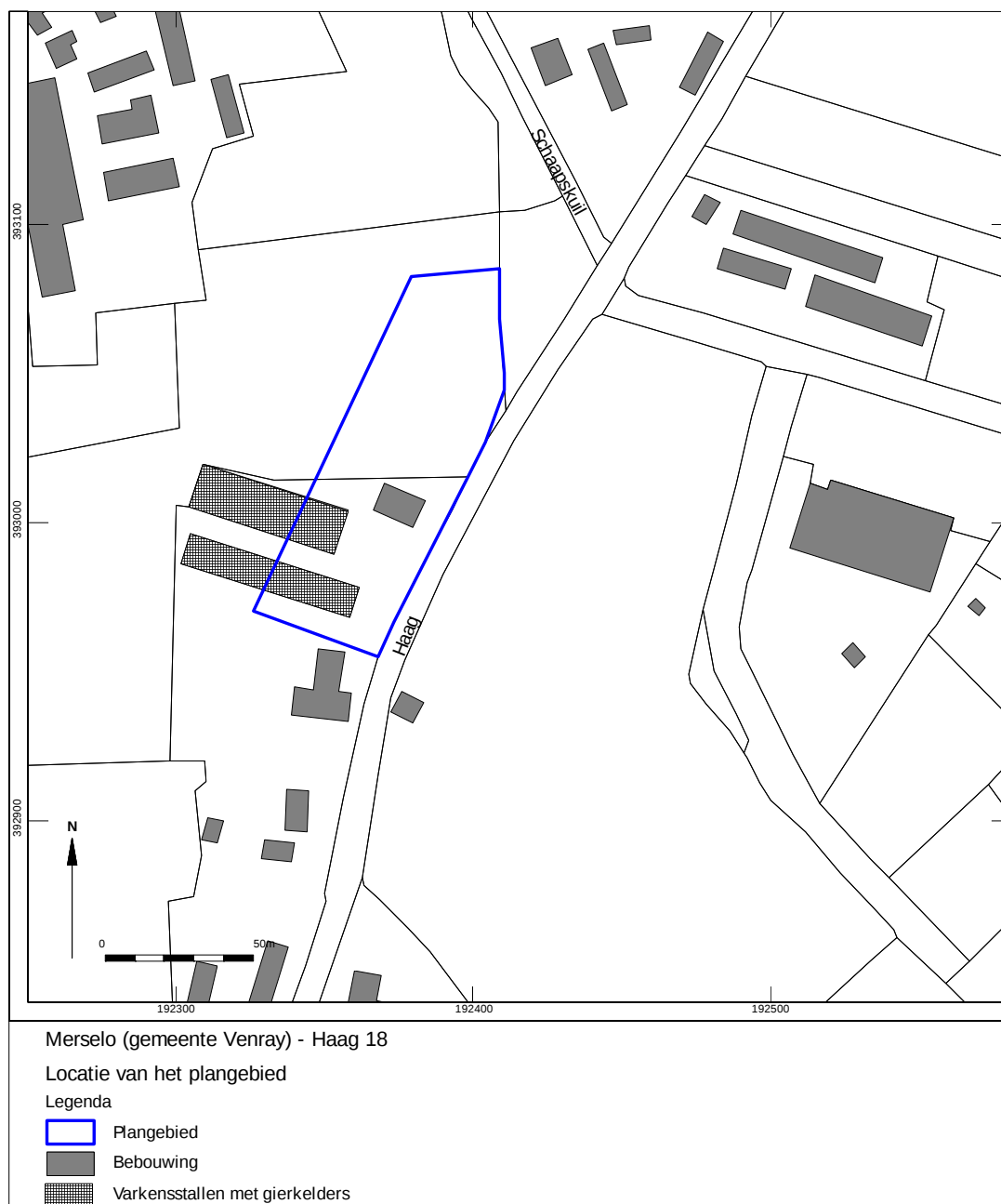


Merselo (gemeente Venray) - Haag 18

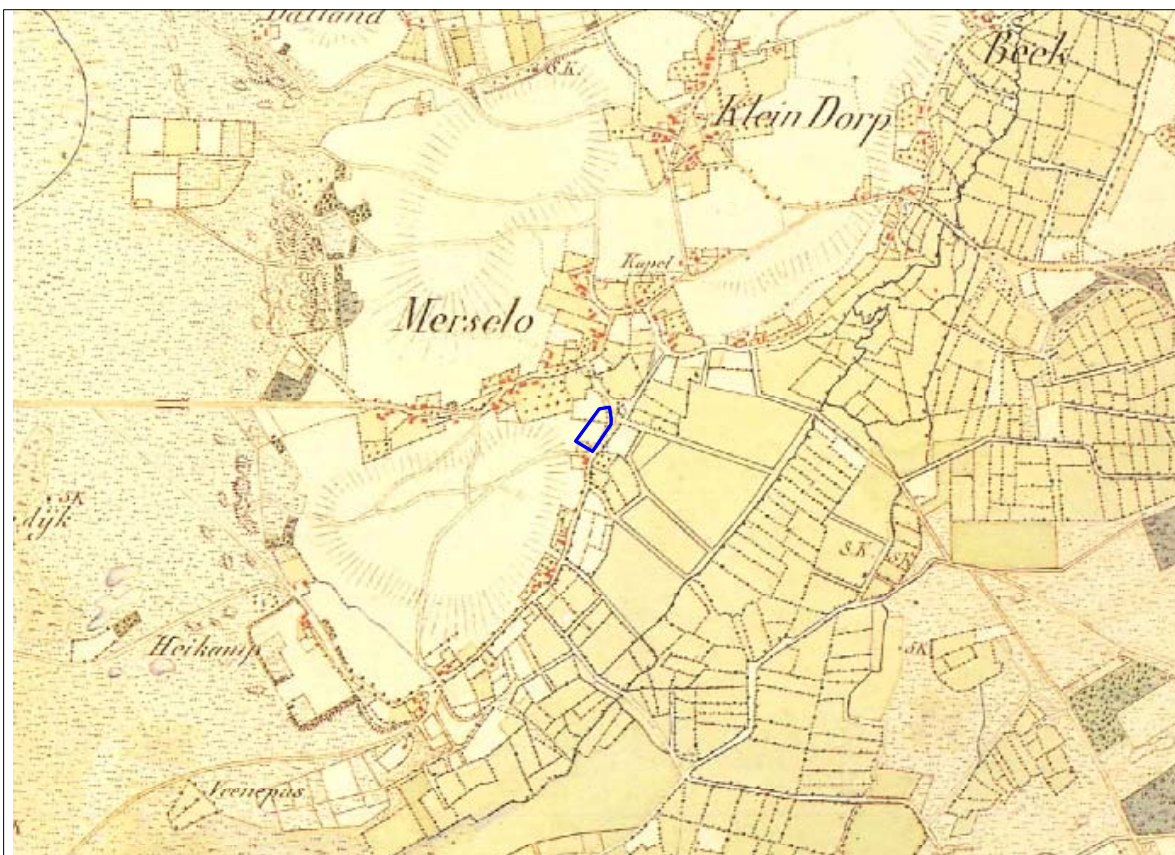
Locatie van het onderzoeksgebied

bron: Geodan

Afb. 2



Afb. 3



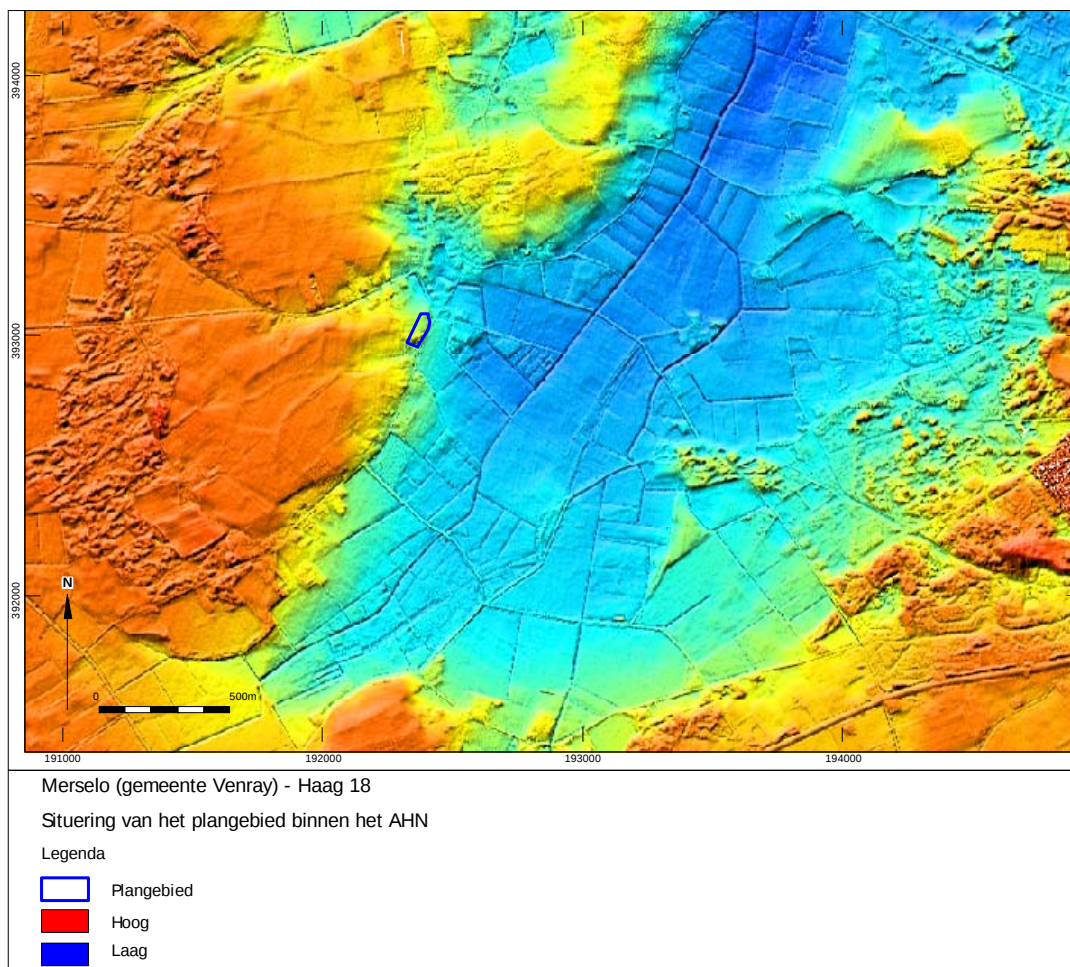
Merselo (gemeente Venray) - Haag 18

Stuering van het plangebied binnen de Grote Historische Provincie Atlas Limburg 1837 - 1844

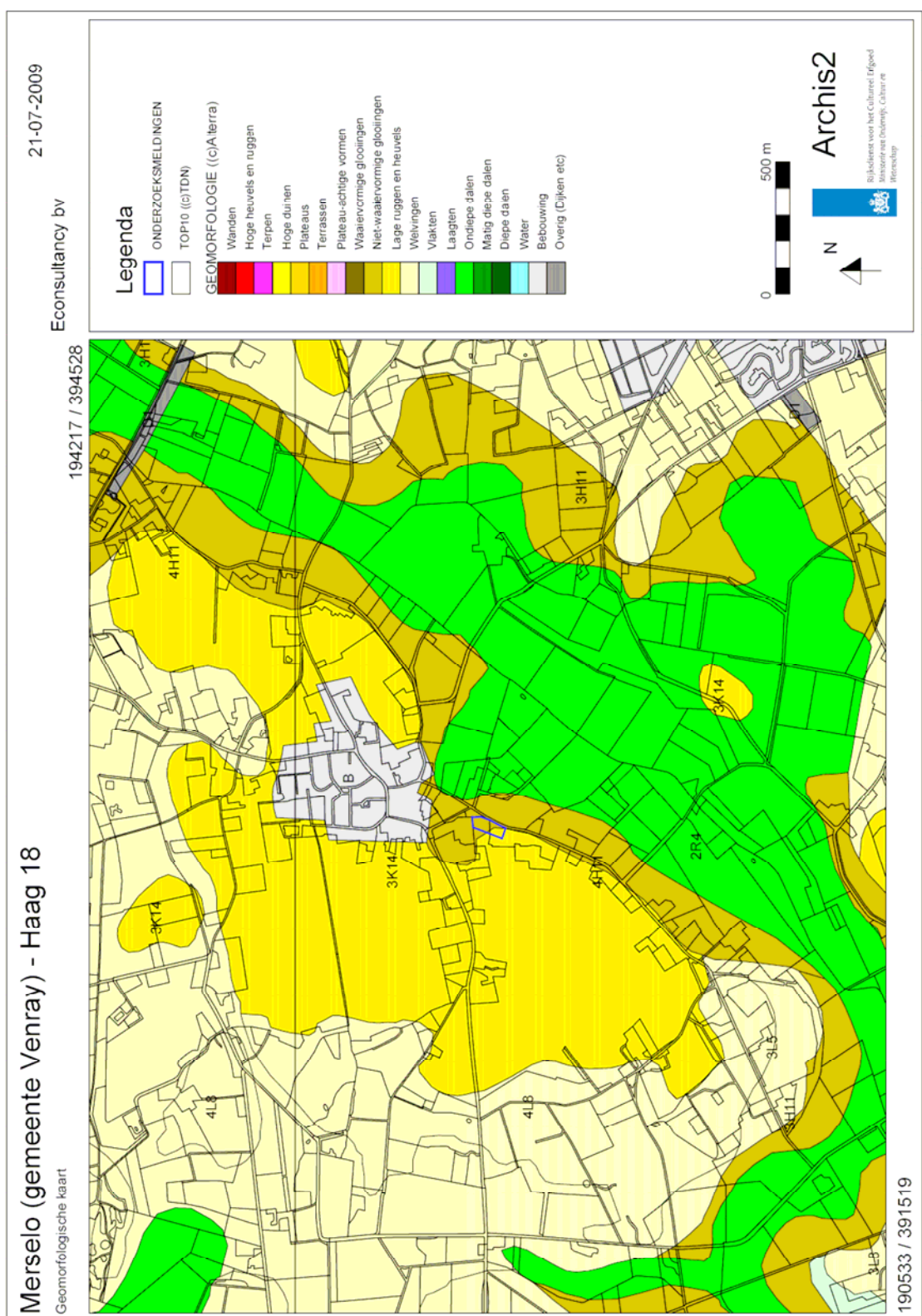
Legenda

 Plangebied

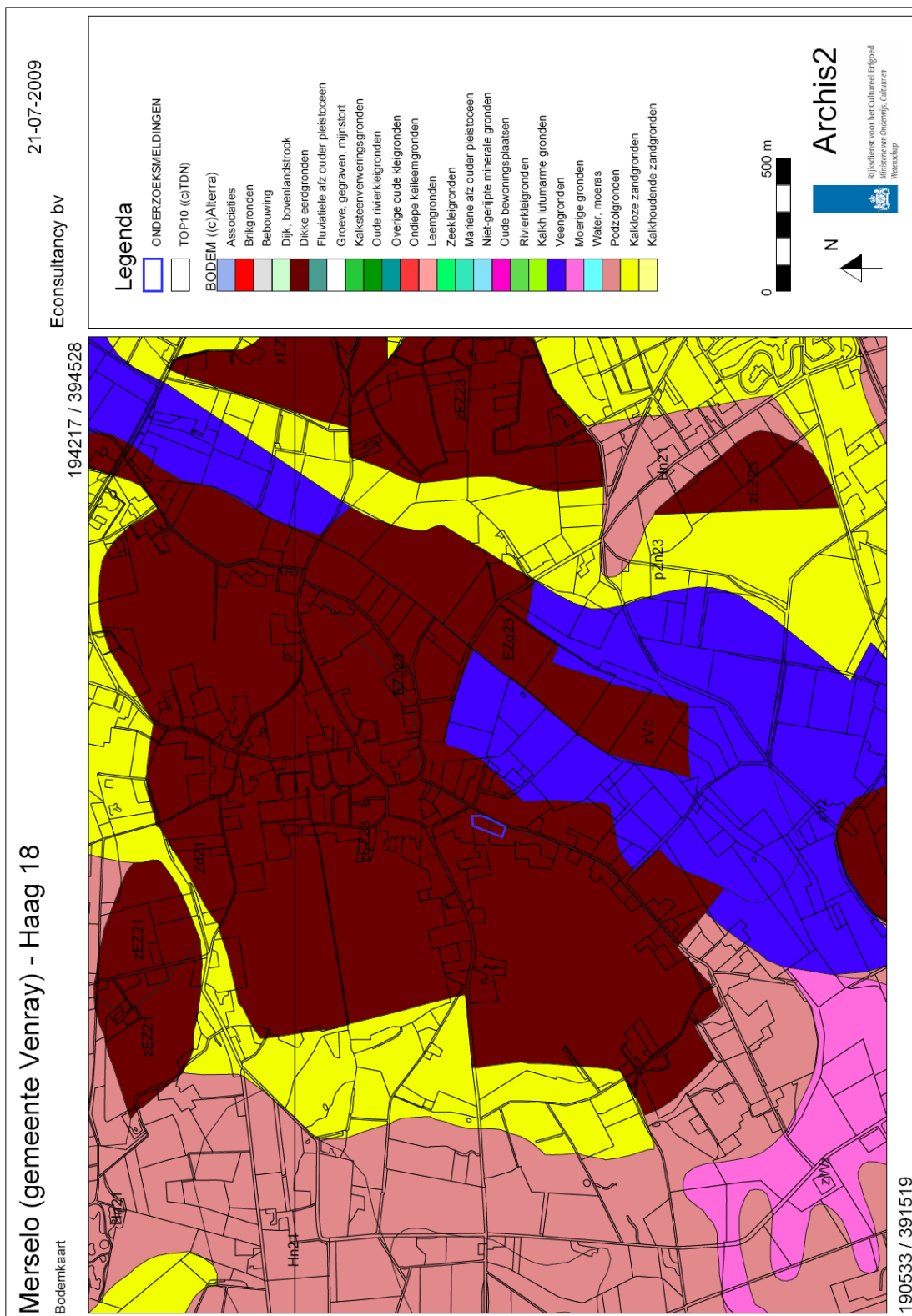
Afb. 4



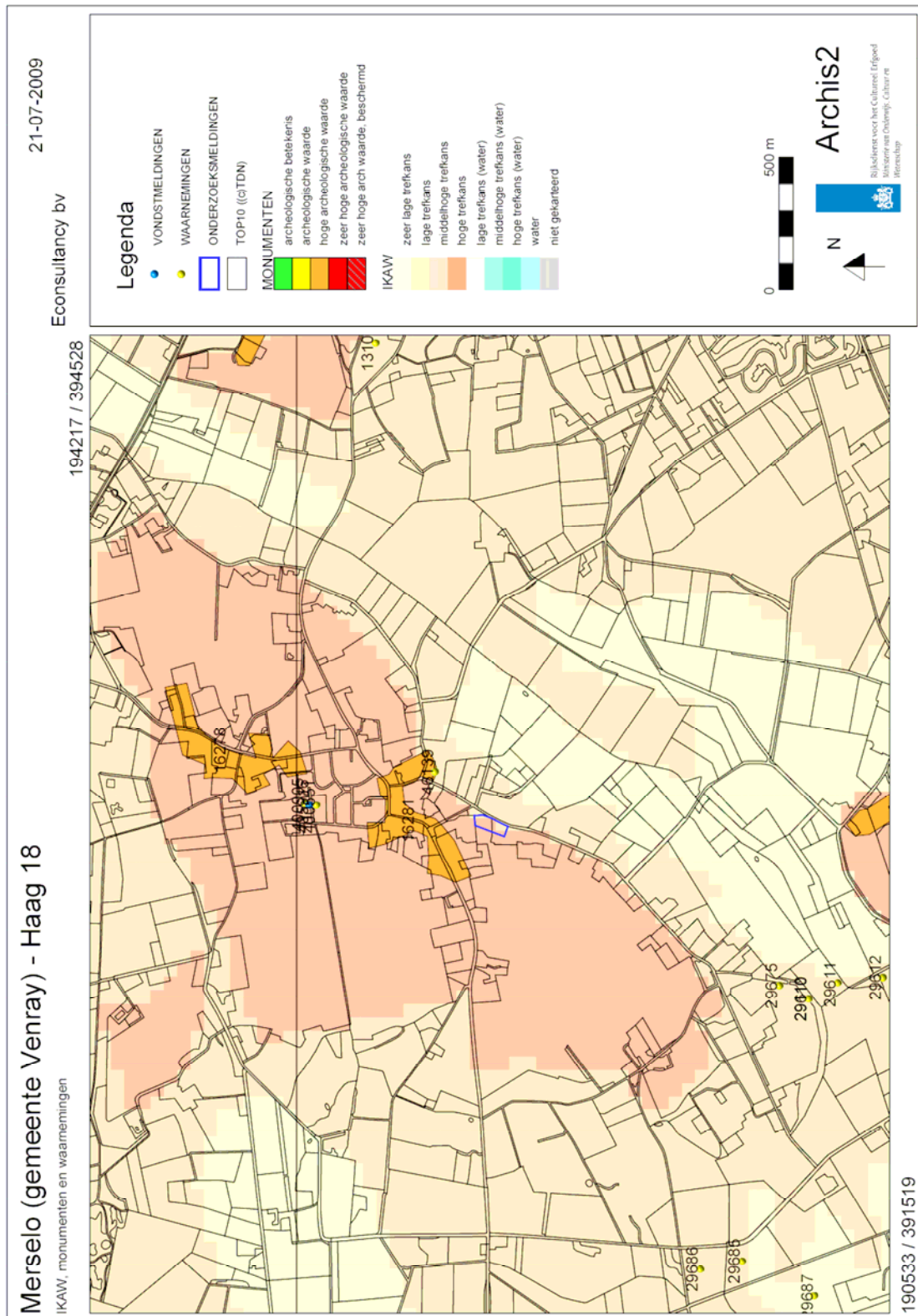
Afb. 5



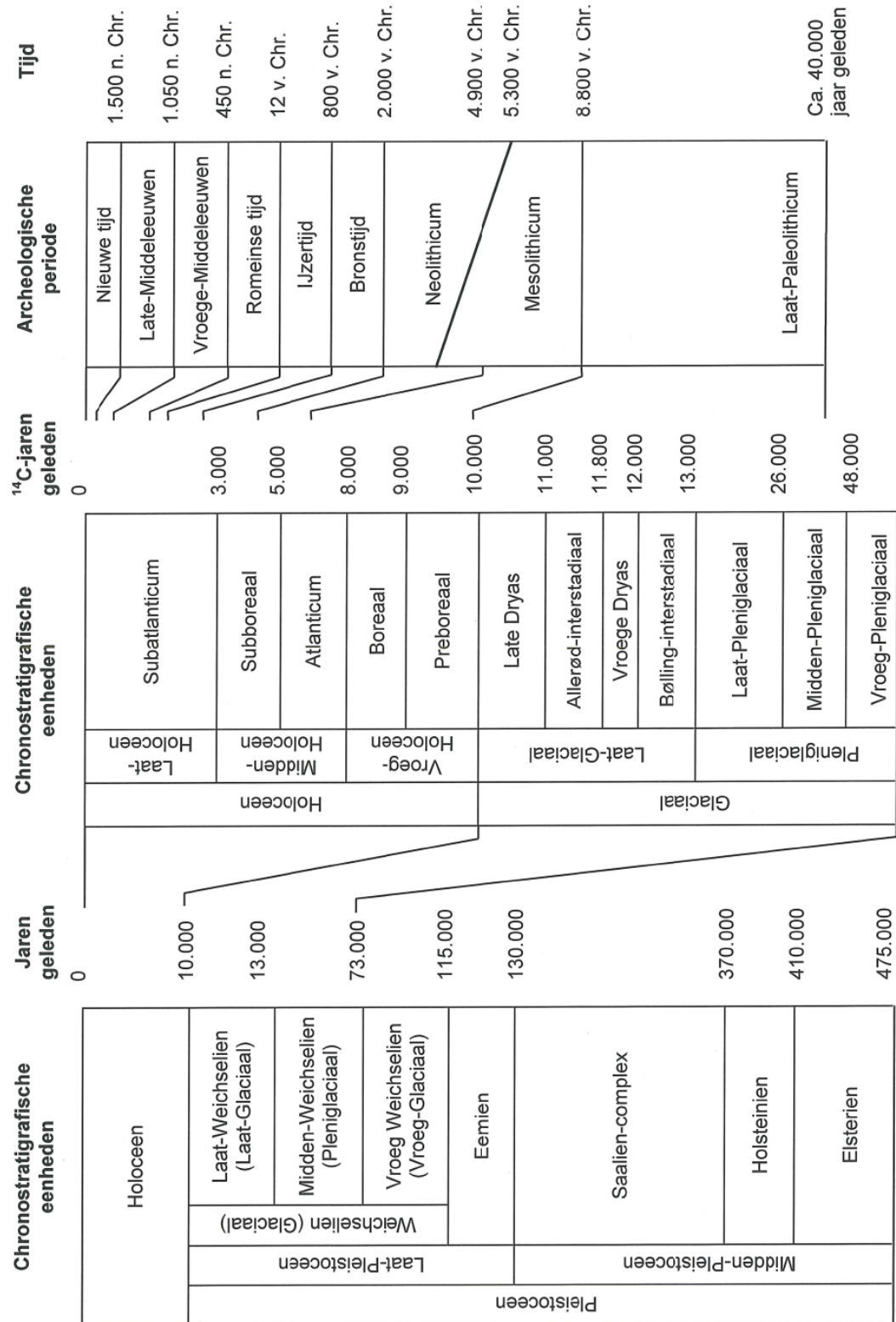
Afb. 6



Afb. 7



Bijlage 1 Archeologische- en geologische perioden



Bijlage 2 Archeologische monumenten

**Een archeologisch verkennend
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Haag 18 te
Merselo, gemeente Venray (L)**

A.J. Wullink & J.J.A. Wijnen

ARC-Rapporten 2009-186

Geldermalsen
2009
ISSN 1574-6887



Colofon

Een archeologisch verkennend inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Haag 18 te Merselo, gemeente Venray (L)

ARC-Rapporten 2009-186
ARC-Projectcode 2009/537

Tekst

A.J. Wullink & J.J.A. Wijnen

Afbeeldingen

A.J. Wullink & J.J.A. Wijnen

Redactie

A.J. Wullink

Versie 1.1, 16 september 2009

Autorisatie — A. Ufkes



Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

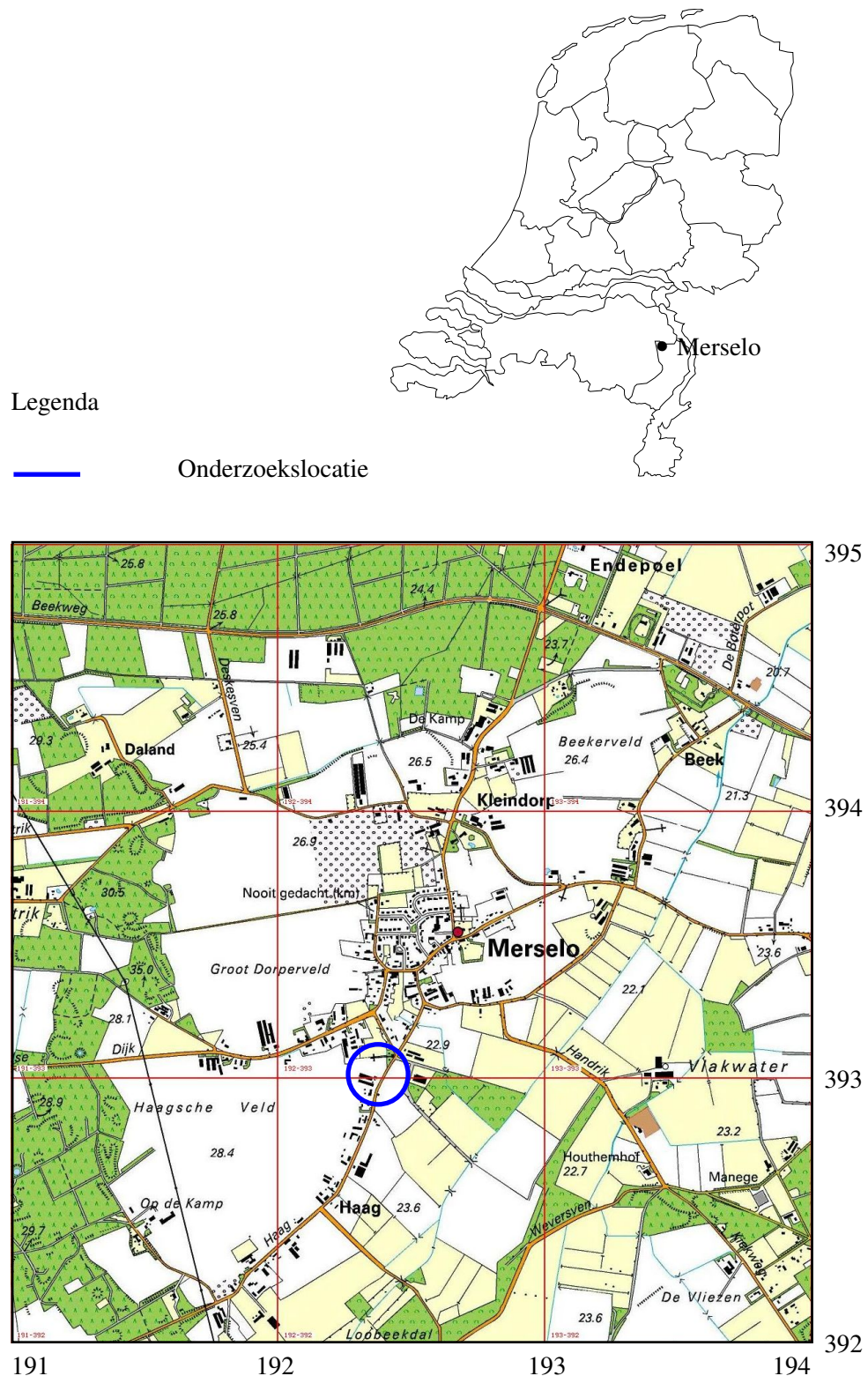
Projectnaam	Merselo, Haag
Projectcode	2009/537
Archisnummer	37096
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Opdrachtgever	Econsultancy Boxmeer, dr. J.J.A. Wijnen
Contact	0485-581817, wijnen@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Venray, dhr. M. Terpelle
Contact	06-11913386, michel.terpelle@venray.nl
Toetsing	SRE Milieudienst, drs. J. Schotten
Contact	040-2594403, j.schotten@milieudienst.sre.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Haag 18
Plaats	Venray
Gemeente	Venray
Provincie	Limburg
Kaartblad	52B
RD-coördinaten	N: 192410/393080 O: 192410/393050 Z: 192370/392955 W: 192330/392970
Oppervlakte	circa 6350 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Bortel met een Laagpakket van Wierden; fluvioglaciale afzettingen (leem en zand) met zanddek.
Geomorfologie	Glooiing van beekdalzijde (4H11) en dekzandrug al dan niet met een oud bouwlanddek (3K14)
Bodem	Hoge zwarte enkeerdgronden; lemig fijn zand (zEZ23)
Historische situatie	Aan het begin van de 19e eeuw maakt de locatie deel uit van een akkercomplex ten zuiden van de kern van Merselo en ten noordoosten van de Loobek en het daarlangs gelegen bebouwingslint. Op de zuidelijke hoek was toen en sindsdien bebouwing aanwezig. De huidige bebouwing is rond 1978 gerealiseerd.
Archeologische verwachting	Hoge trefkans voor archeologische resten vanaf het Mesolithicum.



Afbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Boxmeer heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Haag 18 te Merselo (afb. 1). Het plangebied (6350 m²) ligt op circa 600 m ten zuiden van de bebouwde kom van Merselo. Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen nieuwbouw binnen het plangebied. Er worden drie huizen gerealiseerd: een twee-onder-een-kapwoning van 580 m² in het noorden en een vrijstaand huis van 250 m² in het zuiden van het plangebied. In totaal wordt dus 830 m² van het plangebied bebouwd. De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 26 juli 2009 door dr. J.J.A. Wijnen van Econsultancy, onder leiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In juli 2009 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Uit de landschappelijke ligging, (glooiing van een beekdalzijde en een dekzandrug, waarop zich hoge zwarte enkeerdgronden heeft ontwikkeld) blijkt dat het plangebied vanaf het Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. Het plangebied bevindt zich op een overgang van een hogere drogere dekzandrug met bouwlanden naar het lager gelegen beekdal van de Loobeek met grasland. In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog. De archeologische resten komen voor onder het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont. De vondstenlaag is opgenomen onderin het esdek; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen het esdek en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool. Archeologische sporen kunnen zich bevinden tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Wijnen, J.J.A., juli 2009: *Archeologisch bureauonderzoek Haag 18 te Merselo in de gemeente Venray*, Econsultancy Rapport 09063330 (conceptversie).

door de beperkte gegevens.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. Hiertoe zijn met behulp van een edelmanboor met een diameter van 7 cm op het onderzoeksterrein 5 boringen geplaatst tot maximaal 160 cm –mv. De boringen zijn, rekening houdend met de aanwezige bebouwing, verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB).

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het verkennend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1.

In alle boringen zijn zeer fijne zanden aangetroffen. In alle gevallen is een matig dikke (boringen 2, 4) tot dikke (1, 3, 5) grijsbruine tot bruinigrijze eerdlaag (Ap-horizont) aangetroffen, variërend in dikte van 30 tot 80 cm. In het noordelijke deel van het plangebied (boringen 2 en 4) is de eerdlaag mogelijk afgetopt. In boring 1 zijn in de Ap-horizont brokken puin en resten houtskool aangetroffen en bij boring 4 is in de Ap-horizont een spoor baksteen aangetroffen. In boring 5 heeft zich tussen 80 en 130 cm –mv zich een donker beigegrijze B-horizont gevormd. In alle andere boringen is geen inspoelingshorizont (B-horizont) terug te vinden. Hier begint direct onder de Ap-horizont een horizont met roestvlekken en/of ijzerconcreties (Cg-horizont). In de boring 5 worden onder de B-horizont ook roestvlekken aangetroffen.

De zeer fijne zanden op de locatie zijn eolisch afgezette dekzanden (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden). Op de locatie is een eerddek van 30 tot 70 cm dik aanwezig, waarin sporadisch baksteen en een keer houtskool voorkomt. Op basis van de dikte kan de bodem als zwarte enkeerdgrond worden geclassificeerd, dan wel een akkereerdgrond/afgetopte enkeerdgrond.

In de boringen zijn, op het baksteen en het houtskool in de eerdlaag na, geen archeologische indicatoren aangetroffen.

3 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek door Econsultancy ligt de locatie op de overgang van een hoger gelegen dekzandrug naar het lager gelegen dal van de Loobeek, waar hoge enkeerdgronden tot ontwikkeling zijn gekomen. De enkeerdgronden hebben, doordat ze de oorspronkelijke (podzol)bodems veelal beschermen tegen (recente) bodemverstoringen, een hoge archeologische trefkans.

Het verkennend inventariserend booronderzoek heeft aangetoond dat de locatie nog op de dekzandrug ligt en dat er, zoals verwacht, een eerdlaag aanwezig is. In het zuidelijke deel van de onderzoekslocatie kan de bodem worden geclassificeerd als hoge enkeerdgrond. Op het noordelijke deel is de eerdlaag matig dik; mogelijk is het dek hier afgetopt. De bodem kan hier worden geclassificeerd als een akkereerdgrond dan wel een afgetopte enkeerdgrond. Alleen in boring 5 is een inspoelingshorizont aangetroffen. In de andere boringen werd direct onder de minerale eerdlaag een Cg-horizont aangetroffen. Afgezien van houtskool en baksteen in de minerale eerdlaag zijn er geen archeologische indicatoren gevonden.

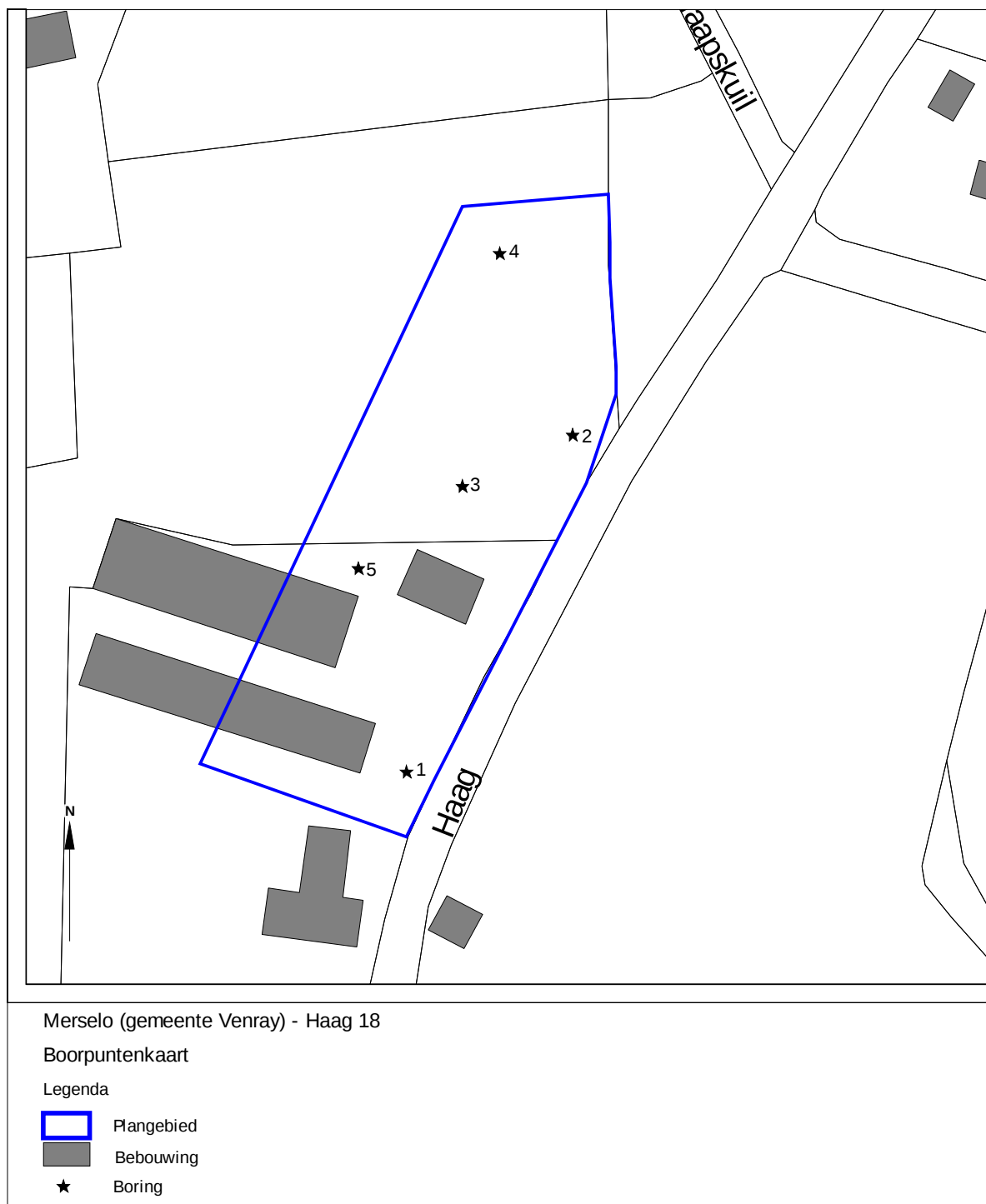
Geconcludeerd kan worden dat de hoge archeologische trefkans voor de onderzoekslocatie gehandhaafd blijft.

4 Aanbeveling

Gelet op de aanwezigheid van intacte zwarte enkeerdgronden en de daarmee gepaard gaande hoge trefkans, wordt geadviseerd om een karterend/waarderend inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van proefsleuven. Dit onderzoek heeft tot doel vast te stellen of er sprake is van een archeologische vindplaats en eventueel bepalen van de waarde hiervan. Het proefsleuvenonderzoek kan zich beperken tot delen van de locatie waar daadwerkelijk bodemverstoringen plaatsvinden, namelijk de beide bouwblokken. Voor een dergelijk onderzoek dient een door het bevoegd gezag, de gemeente Venray, goedgekeurd Programma van Eisen te worden opgesteld. Het is echter aan het bevoegd gezag om te bepalen of en in welke vorm een vervolgonderzoek moet worden uitgevoerd.

Literatuur

- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

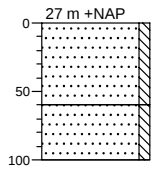


Afbeelding 2 Boorpuntenkaart. Door: J.J.A. Wijnen

Bijlage 1 Boorprofielen

Boring: 1

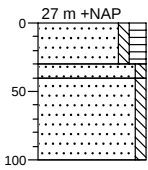
X: 192368
Y: 392969



0	gazon
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, brokken puin, resten houtskool, bruingrijs, sterk geel gevlekt, Ap-horizont
60	
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, beige, roestvlekken oranje vlekken, Cg-horizont
100	

Boring: 2

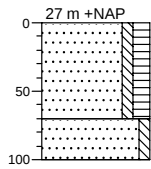
X: 192402
Y: 393037



0	akker
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, matig humeus, Ap-horizont
30	
40	
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, beigegeel, ijzerconcreties roestvlekken, Cg-horizont
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, beige, roestvlekken, Cg-horizont
100	

Boring: 3

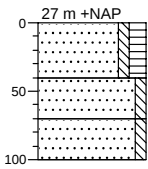
X: 192387
Y: 393073



0	akker
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, matig humeus, donker grijsbruin, Ap-horizont
70	
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, beige, roestvlekken ijzerconcreties, Cg-horizont
100	

Boring: 4

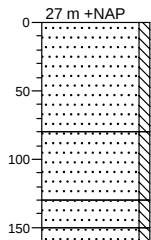
X: 192379
Y: 393026



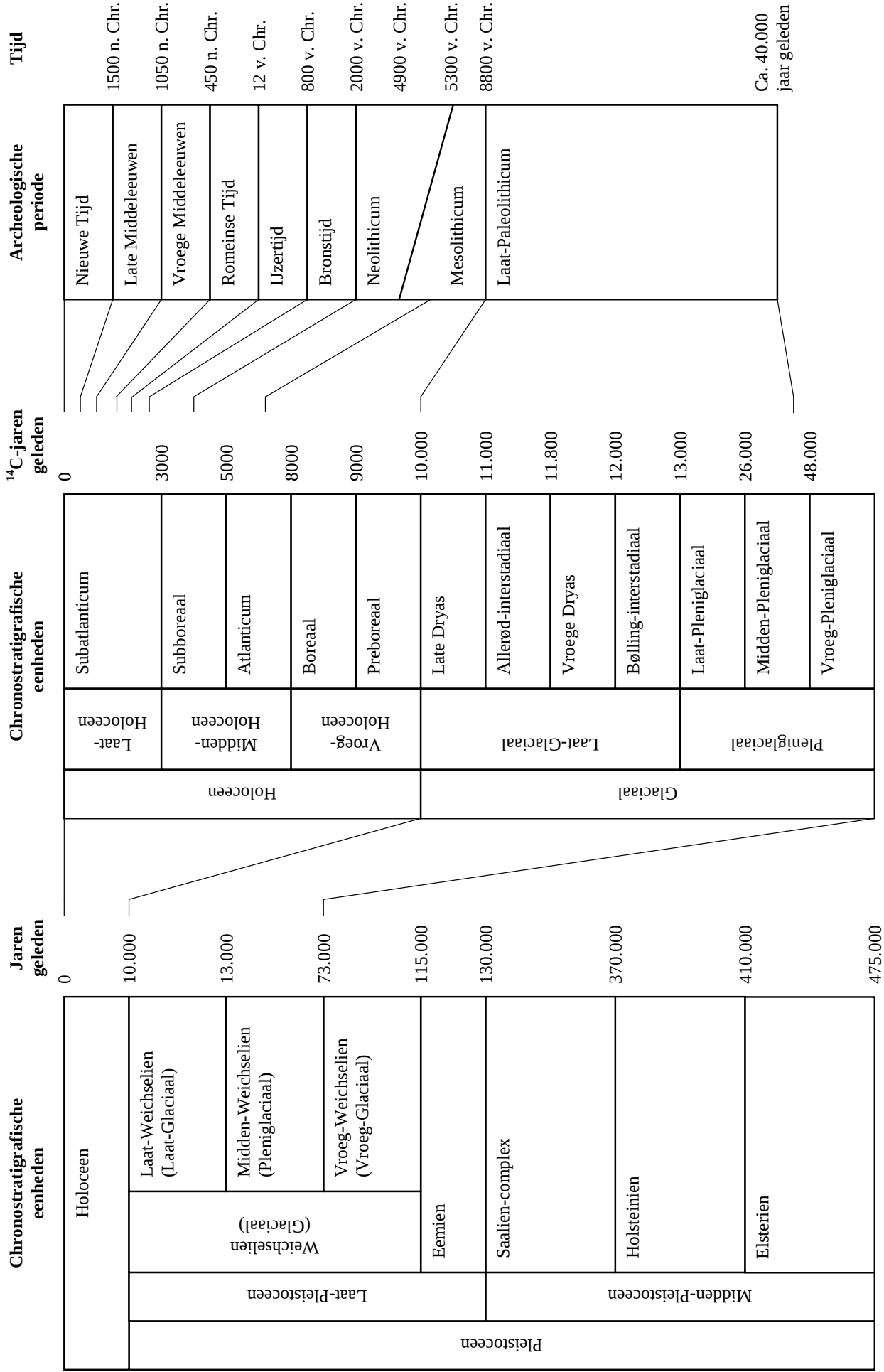
0	akker
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, matig humeus, sporen baksteen, donker grijsbruin, Ap-horizont
40	
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, geel, roest ijzerconcreties, Cg-horizont
70	
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, beige, lichte ijzerconcreties, Cg-horizont
100	

Boring: 5

X: 192358
Y: 393010



0	tuin
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, donker bruingrijs, Ap-horizont
80	
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, donker beige grijs, B-horizont
130	
150	
160	
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, grijs, C-horizont
	Zand, zeer fijn, zwak siltig, grijs, sterke roestvlekken, Cg-horizont



Bijlage 2 Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.